

CURT BORGSTAM:

Sverige under kulbanan

I sin artikel pekar överingenjör Curt Borgenstam i Försvarets Materielverk på en ofta förbisedd aspekt på den pågående rustningen i världen. De jättelika rustningar, som stormakterna kan tillåta sig, är inte avsedda för att de skall föra krig mellan sig. De vet allt för väl vilka konsekvenserna skulle bli, trots alla vapen. Men i skuggan av dessa rustningar förbereds möjligheterna till konventionella krig med begränsad insats av kärnvapen. Det är av sådana krig som Sverige är hotat, nämligen av ett plötsligt besättande av en del av landet och sedan vänlig inbjudan om förhandlingar om den delen — eller av hela landet. Det är för att förhindra sådana situationer som Sverige behöver sitt försvar. Hans synpunkter, som förvisso är värda allt beaktande, kommer bort i dagens myckna tal om nedrustning.

I försvarsdebatten sägs ofta att svenskt territorium inte är något "primärt angreppsmål" vid en konflikt. Men man glömmer lätt ordet "primärt".

Stormaktblocken disponerar visserligen vapen med sådan räckvidd och verkan att de kan utdela förgörande slag mot varandra från de baser de redan disponerar. USAs och Sovjets interkontinentala robotar kan på kort tid nå sina mål hos motståndaren. De senast byggda atomubåtarnas robotar har också sådan räckvidd att de kan skjutas från hemmafartvatten. Att därav dra slutsatsen att ingen part har intresse av svenskt territorium är likväl tyvärr förhastat.

Bägge supermakterna betraktar sina arsenaler av långdistansrobotar som avskräckningsvapen för den högsta krigsnivån, totalt kärnvapenkrig. Men härutöver förbereder man sig även på lägre nivåer, konventionellt krig och begränsat kärnvapenkrig utanför eget territorium. Bägge sidor har därför ett behov av framskjutna baser från vilka man kan nyttja även mindre kvalificerade, enklare vapen som är tillgängliga i större antal.

De robotplattformar som lättast kan förflyttas och etableras är atomubåtarna. För sådana utgör de norska fjordarna nära nog idealiska baser. De är isfria året om, tillräckligt djupa för att medge manöverutrymme och de erbjuder gott skydd mot upptäckt och vapenverkan. Vid en konflikt disponeras de norska fjordarna av NATO, men det ligger klart i Sovjets intresse att hindra NATO från att nyttja dem, att upprätta egna baser där som framskjuten ställning från Murmansk-basen och att hota sjötransporterna mellan USA och Europa från ett

bättre utgångsläge än Murmansk-området.

Sovjet har i det skandinaviska området ett ganska dåligt utgångsläge: avsaknaden av stödjepunkter på Atlantkusten medför att Sovjets flottenheter måste passera ut genom två förträngningar, den ena mellan Grönland, Island och Norge, den andra genom Östersjöutloppen. Bägge passagera är redan i fredstid föremål för intensiv NATO-bevakning. NATO's bas Keflavik på Island är emellertid ett omtvistat problem. Skulle NATO tvingas släppa Keflavik är det naturligt att man söker kompensera detta genom att stärka sin position i Nordnorge, där utländsk trupp och atomvapen fn avtalsenligt ej får stationeras. Även detta talar alltså för att Nordnorge kan bli ett mycket "hett" område vid en konflikt. En blick på kartan visar att den bekvämaste vägen dit från öst går över finskt och svenskt territorium, som sålunda riskerar att bli ett genomgångsområde trots att det ingalunda är något "primärt angreppsmål".

Vad beträffar Östersjöutloppen har WP (Warszawa-pakt-blocket) ett klart intresse av att hålla dem öppna och NATO ett lika starkt intresse av att stänga dem.

I Östersjöutloppen har NATO ett geografiskt försprång, men WP har under senare år kraftigt förstärkt sina flottstyrkor i södra Östersjön. Sovjets Östersjö-flotta har tillförts ubåtar av Golf-klass med atomladdade medeldistansrobotar. De polska och östtyska flottorna har utökats med ett stort antal moderna, snabba och välbestyckade landstigningsfartyg. Landstigningsoperationer övas systematiskt under realistiska förhållanden, vilket illustrerar WP's förklarliga strävan att

inför ett skärpt läge snabbt kunna bryta upp NATO's "lås" i Östersjöutloppen. Den neutrala östra stranden av Öresund måste därvid bli strategiskt betydelsefull för bägge sidor.

I debatten sägs ofta att dessa tänkbara hot mot svenskt territorium bara kan bli aktuella om ett storkrig i Europa redan utbrutit. Man säger också att de krigförande då bara kan avdela begränsade styrkor mot Sverige. Men hotet kan komma successivt, långt innan ett egentligt krig utbrutit. I ett skärpt läge behöver bägge sidor flytta fram sina positioner för att vinna ett försteg i den väntade kapp-löpningen. Helst vill man göra framflytningen utan väpnad konflikt med vare sig den motsatta parten eller med "värdlandet" Sverige. Kontrollen över behövliga svenska områden kan tex mycket väl inledas med förslag till avtal om viss dispositionsrätt under angivna villkor. Vårt neutralitetsförsvar måste vara tillräckligt starkt för att sätta kraft bakom ett nej till sådana påtryckningar.

Förloppet kan också bli det motsatta, en snabb kupp mot det begärliga området. Förvarningstiden kan därvid bli så kort och an-fallet komma så överraskande att vi inte hin-ner bjuda något egentligt militärt motstånd. Man bör jämföra med Danmark i april 1940. När angriparen lyckats ta sina förstahands-mål följer förhandlingar från ett för oss då-ligt utgångsläge om formerna för en fortsatt disposition. För att undvika detta måste vi ha en effektiv underrättelsetjänst och en till-räcklig kuppberedskap.

Maktbalansen i Norden förutsätter att både WP och NATO förblir övertygade om

Sveriges avsikt och förmåga att stå emot sådana påtryckningar och kupp försök från den *motsatta* partens sida. Skulle tvivel uppstå, måste den tvivlande parten i preventivt syfte och i skenbar välvilja skynda till vår "hjälp". I värsta fall kan Sverige då råka i strid både med "hjälparen" och med den presumtive angriparen. Det kan diskuteras

hur starkt vårt försvar behöver vara för att avhålla stormaktblocken från sådana preventiva aktioner, men att ett svenskt försvar behövs är uppenbart. En fortsatt svensk nedrustning skulle därför, tvärtemot vad många hävdar, starkt öka konfliktrisen i Norden. Denna trend måste brytas om säkerheten i Norden skall kunna bevaras.